

Luuhâmjeeni kielâfiärään

Lukujengin kieliseikkailu
Läsgängets språkävenyr
Lohkanjenji giellafearán
Lookkâmjee'ηη kiölljeä'Istös

Suámsur-savzâ
Sylvi-peenuv
Máátu-kyevdi
Touho-kissá
Moona-poni

Čáállám Mervi Heikkilä

Mainâstivoli

Mottoom piiváás peeivi Luuhâmjenji teivâdij nubijdis Mainâstivolist. Pääihi alne lijiii puoh ađai Suámsur-savzâ, Sylvi-peenuv, Máátu-kyevdi, Touho-kissá já Moona-poni. Puohah mattii jieškote-uvlágán kielâid já puohah lijiii čuuvtij movtáskâm ääšist. Vaarâ toh puávtáččii máttáättiđ nubijdis uđđâ saanijd.

- Maid mij porgáččijm? Sylvi-peenuv kojâdij.
- Mun halijdâm kommejunán! Máátu-kyevdi almottij.
- Mun jiem kuittâg haalijd! Tot lii paldee, Suámsur-savzâ kiljâdij. – Must lii puurrâm-mielâ. Hattara ličij njäälgis. Puoh algii njuáludiđ poksâmijdis. Hattara lii **hiärsku!** Moona-poni ruáhásistij.
- Tár guttih-uv tun **herkkua**? Máátu-kyevdi kojâdij.
- Muu-uv mielâst hattara lii **delikatess!** Touho-kissá almottij.
- Te lii, olmâ **hä'rčč**, Suámsur-savzâ šuáhkâdij.

Suámsur-savzâ seibi lâi álgám hiäilud. Puurrâm lâi pyeremus, maid tot tiedij. Forgâ uážuččijm hattara! Suámsur vuolgij jo liävt-toin hattarakäävpi kulij.

- Hei vyerdiđ muu! Mun-uv halijdâm **hersko**, Sylvi-peenuv umástistij. Puoh smakkiistállii saanijd njäälmi siste. Toi smakkâ lâi hävski.

Forgâ toh čuožžu kioskki lunne já ostii

olssis stuorrâ hattarijd.

- Mutâ vyerdist! Vááilui-uv juávhust kiinii? Fakkâ kostnii kullui piškelis piškádem.
- Kost Máátu-kyevdi lii? Suámsur-savzâ huámmášij, ete ohtâ Luuhâmjeenjist vááilui. Oppeet kostnii kullui piškádem. Tot lâi čielgásávt Máđo jienâ!
 - Máátu taaiđij moonnâđ kommejunán, Moona-poni arvâlij já šávdulij stuorrâ pitá hattarast. Iärráseh nuáigistii já jotkii puurrâm. Aaibâs forgâ sii paaldân iidij-uv Máátu-kyevdi. Tot tuárgistij já ton muáđuh lijiii aaibâs vielgádeh.
 - Tot taaiđij leđe uáli jo polâttettee, Moonâ-poni eedâi. Máátu-kyevdi nuáigistij.

Luhhoost Luuhâmjenji tiedij, mii palon iššeed. Toh čokkânii Máđo pirrá já solâstii suu oles juávhoi čovgâ. Máátun šoodâi tállán pyereeb vajo.

Moh aašijd puáđáččii tii mainâstivolân taan mainâsist?

Hiävuškarusel

Mottoom eehid Suámsur-savzâ já Sylvi-peenuv láin puáttám Mainâstivolân tuše kuávttáá. Tain lâi kietâlâppimadâpâddi, moin peesâi mestâ mon peri rustigáid. Tivoli rustigeh lijiii nuuvt ivnááh, já tain lijiii kiásut-teijee čuovah.

– Mannon hiävuškaruselân! Sylvi-peenuv iävtuttij.

Karusel juurâi sijvuht, hiäppušeš pajanii já luáštádâttii muusik taavtâst.

– Tuostâm-uvsun mun? Suámsur-savzâ epidij.

– Ruokkádávt peri, Sylvi-peenuv eedâi. Suámsur lâi jiarástum, mutâ Sylvi moonâi jo ovdâlist. Suámsur lâi pággu čuávvuđ maajeeld.

Karusel pisánij já oovdeb äššigâsah pottii meddâl.

– Tääl lii mii vuáru! Sylvi-peenuv huihádjij. Sylvi-peenuv njuškij vielgis karuselhiäppuš sáátun. Suámsur-savzâ lâi jiarástum, mutâ loopâst tot tuostâi kuárñuđ Sylvi paaldân, čuovjis hiäppuš sáátun.

Ko puoh eres-uv hiäppušeš lijiii uázžum raccasteijee, te karusel jurâlij oppeet.

Hui! Suámsur-savzâ čáárvui jieijâs hiäppuš čiäppát čovgâ. Suámsur lâi vises, ete tot kačča sáátust.

– Jihuu! huihádjij pelestis Sylvi-peenuv. Tot ij poollâm koččâmist.

Fakkist Suámsur-savzâ kuulâi peljistis sovkâlem:

– Ele poolâ! Mun jiem lyešti tuu koččâđ.

Čokkáá peri huolâtemmin já juurdâš suotâs juruid, veikkâ apilaniijto!

Kii tot lâi? Suámsur vilšâstij pirrâsis. Sylvi-peenuv lâi vuáijum karusel musikkân já liähtun, ijge huámmášâm Suámsur. Kihheen ereskin karusel raccasteijein ij orroom kiddiimin Suámsur-saavzân huámmášume.

Te Suámsur huámmášij, ete suu čuovjis karuselhiävuš puuštij häärji. Hiävuš tot lâi sárnum Suámsurân! Suámsur vajo muttui tállán pyerebin. Lyetitteijee hiävuš ij luáštáččii suu koččâđ. Suámsur-savzâ solâstij hiäppuš luholâžžân. Tääl karusel oroi aabâs suotâsin. Suámsur kuulâi suu peelijjn fijnâ muusik já karusel lihâstâs oroi suotâsin čuávjiponneest.

Ko liähtu pisánij, te Sylvi huihádjij:

– Tot kal lâi hävski, **roligt!**

– Tuothân lii ruotâkielâ. Mutâ mun eedâm nuorttâsämikielân, ete tot lâi hävski ađai **hää'sk!** Suámsur västidij luholâžžân.

Čuovjis karuselhiävuš skačâlistij sijjân tuđávâžžân. Tastoo tot puohâi imâšin eedâi:

– Lâi kal eštuo hävski ađai **roligt.**

**Moh aašijd puáđáččii tii
mainâstivolân taan mainâsist?**

Paaluleggistem

Touho-kissá já Moona-poni lán puáttám Mainâstivolân kuávttáá. Suoi áigoin leggistid páálu páaluleggistemkioskist. Suoi lán kuullám, ete páaluleggistemist puáhtá finnid pyere palhâšume. Touho-kissá lâi tom mielâst, ete sun lâi Suomâ teikkâ vaarâ ubâ maailm pyeremus páaluleggistejee. Moona-poni epidij váhá Touho aapijd.

– Jiem lah kal kuáassin uáinám tuu teikkâ kiángin eres kisá leggistid páálu, Moona eedâi.

Touho nievridij.

– Na, tun tot talle jiehe tiede kissáin ennuv. Syemmilâš kisáh láá kal jo pyereh páaluleggistejeeh! Mij lep vuáittám Kissáolympialijn páaluleggistem jo vittii mañaluvâi.

Moona-poni pisánij já smietâstij ääši. Lâi tuotâ, ete tot ij tiáttám kissáin ennuv. Jiešalnees tot ij tubdâm kiángin eres kisá ko Touho.

– Tastoo kal, mun šalligâšâm. Must taaidij lede munekáddu ääšist, Moona-poni skačâlistij.

– Tun finniih addâgâs, Touho lopedij já solâstij ustevis.

Luhhoost Touho-kissá lii moovtig jotelávt.

Touho-kissá já Moona-poni vazzijn páaluleggistemkioskân. Kioskituállee adelij sunnui tennispááluid.

– Tuoi kolgâvettée teivâđ ton kován. Jis tuoi teivâvettée timantân, mon säplig tuálá keppilistis, tuoi uázžuvettée palhâšume kioskituállee čielgij.

– Mun kal leggističčim mielâstubbooht veikkâ syeiniluáván, Moona topsástitij.

Mutâ Touho ij oostâm kuldâlid maiden, tastko sust lâi huáppu uázžuđ palhâšume. Jotelávt tot leggistij puoh pááluid säpligkove seeibi njeigâ.

Touho teeivâi-uv siäibán pyereest.

– Jipii, mun vuáitám **pris!**

Touho lâi nuuvt moovtâ, ete sáárnui kielâid siäháluvâi.

– Jáá pris, tothân lii **palhâšume** skačâlistij Moona.

Talle kioskituállee eedâi:

– **Palhâšume** adai **cistt** uázžu, jis tiäivá säplig tollim timantân, siäibán teivâdmist ij uážu palhâšume.

Touho ij lam oskomin peljijdis. Tot ij lam maaššâm kuldâlid ravvuid. Tääl tot ij uážuččii palhâšume. Touho njunesoksâmeh já poksâmeh algii tuárgistid.

– Ele muurâšt, munnust lii vala máhđulâšvuotâ, Moona lohđuttij.

Te poni vaaldij pááluid já leggistij toid tärkkilávt säplig kepilijn lejee čyevvee timant kulij. Puoh pááluh teividii finjáht!

– Tääl tun uázuh palhâšume, eedâi kioskituállee.

Tot keigij Moonan uáli jo stuurâ njälgissehâ.

– Takkâ, täst pijssáá-uv pyereest munnui, Moona eedâi já juovij njälgáid Touhoin.

Tääl Touho ij šât čärrum ollágin.

Moh aášijd puáđáččii tii mainâstivolân taan mainâsist?

Uággumin

– Mun kuullim, ete tääbbin lii uággum ađai mete, Touho-kissá huihádij.

Tot lâi puáttám Mainâstivolân oovtâst usteváinis Mato-kuovdijn.

– Oho, mun jurdim, ete tuše juuvâst teikkâ jäävrist puáhtá uággud̄ ađai ongintaa, Máátu-kyevdi imâštâlâi.

– Teikkâ meerâst, Touho pahudij.

– Tyebbin čuázžu uággum, mannoon toho! Must lii puurrâmmielâ, kyeli ličij njäälgis! Touho-kisá mielâst kyeli lâi pyeremus purrâmuš, maid tot tiedij.

– Touho ruttij Máđo suu maajeeld koolbâ kulij, mast čuázui vittâ kieláin sääni: **ONGINTA, METE, OAGGUN, VUÄGGMÖŠ, UÁGGUM.**

– Must ličij mielâ puurrâđ vuáskun teikkâ puško, Touho mohtâdij.

Suálsi kuulgâi kisá njälmipiäláin, ko tot jurdâččij, maid kuolijd puávtáččij uázžuđ uággumáin.

– Aai! Taa lii tunjin uággumstággum, eedâi uággumsaje hoittájejee já keigij Touho-kisán uánihis uággumstáágu, mon keejist lâi magneet.

– Magneet! Mane täst ij lah vuoggâ? Já kost tot jävri lii? Touho imâštâlâi.

– Ij lah jävri, ko tun koolgah viggâđ taan äältist uázžuđ uággumstááguinâđ lastikaanjkâ. Ko tun uázuh aanjkâ, te tun uázuh palhâšume, uággumsaje hoittájejee čielgij. Touho-kisá uálul iätkálij. Ij kyeli! Ij hiärsku! Maggaar uággum taatkis lâi? Touho meinai

jo palâkkistiđ ubâ uággumstáágu meddâl, mutâ talle Máátu-kyevdi šnjuuđâi.

– Keččâl tääl, tun puávtáh uázžuđ veikkâ mon fiijnâ palhâšume!

Touho-kissá rávhudij. Tot aalgij pivdeđ uággumstággoin lastikaanjkâ. Neppirávť tot kuudij-uv puoh stuárráamus aanjkâ.

– Oho, tusthân toppij styeses! Tun lah čeppi! Máátu-kyevdi tuáivuttij luho.

Touho-kissá moijái já adelij stuorrâ aanjkâ uággumsaje hoittájejei.

– Täst uázžu valjid̄ mon palhâšume haalijd, uággumsaje hoittájejee eedâi já čaaitij jieškote-uvlágán sierâelleid.

Ohtâ tain lâi stuorrâ, timmâ puškokyeli.

– Mun halijdâm tien! Touho čujottij puško. Já puško Touho finnejij. Ervid peri, lâi-uv tot kyelestis čäivláá!

Moh aášijd puáđáččii tii mainâstivolân taan mainâsist?

Uddâ tivoli

Ubâ Luuhâmjenŋi teivâdij nubijdis vuot Mainâstivolist. Pääihi alne lijiii puohah ađai Suámsur-savzâ, Sylvi-peenuv, Máátu-kyevdi, Touho-kissá já Moona-poni. Puohâin lâi murâšmielâ, tastko jottee Mainâstivoli lâi vyelgimin meddâl, nube päikkikoodán.

– Tääł kalga ettâđ Mainâstivolân moonâ tiervân, Suámsur-savzâ eedâi.

Ton čalmekeeči njuoskâstij.

– **Tiörv, sörvg vuei'nne!** Suámsur-savzâ mehístij nuorttäsämikielân.

– **Heippa, pian nähdään!** Máátu-kyevdi šuuđgij suomâkielân.

– **Hej dá, vi ses snart!** Touho-kissá njávgádij ruotâkielân.

– **Moonâ tiervân, forgâ uáinip!** Moonâ-poni skačâlistij aanaarsämikielân.

– **Mana dearvan, fargga oaidnalit!** Sylvi-peenuv umástistij tavesämikielân.

– Lii kal ahheev, Máátu šuuđgij. – Maid mij tääł porgâp, ko Maainâstivoli vuálgá? tot kojâdij.

– Uážum-uv mun iávtuttiđ? jienâ sii tyehin eedâi.

Puohah suorgâni uccáá, mutâ talle sij huámmášii, ete ilolâš tivoli jođetteijee lâi vázzám sii tuáhá.

– Na maid? Moona-poni skačâlistij.

– Jis must liččii nievt hävskis já čepis usteveh, te mun vuáđudiččim jieččân tivoli teikkâ sirkus, tivoli jođetteijee čielgij. Luuhâmjenŋi keejâi nubijdis.

– Aaibâs tuotâ. Mun máátám koppáristiđ! Sylvi-peenuv movtâskij.

– Ráhtip-uv oovtâst akrobatiačáittus? Máátu-kyevdi kojâdij. Mun-uv máátám koppáristiđ!

– Mun-uv máátám tom! Touho-kissá njávgádij.

– Ráhtup akrobatiačáittus, Sylvi-peenuv umástistij.

– Já mun puávtám leđe karusel hiávuš, Moona-poni uudhâi.

– Uážum-uv mun-uv leđe karusel hiávuš? Suámsur-savzâ kojâdij.

– Uážuh, tiáđust-uv! Moona-poni eedâi.

– Kei, tiest tist lii jieijâd tivoli, mast lii akrobatiačááitus já karusel, pelle eedâi. - Mii tii tivoli nommâ lii?

Lukujenŋiliih keččii nubijdis já jurdâččii iäljárávt. Soro lâi kivkked muttum ilon já hävskis vuáváamin.

Huutkah-uv tun noomâ Luuhâmjeeni jieijâs tivolân?

Maggaar tivoli tun halijdiččih ustevijdânguvin teikkâ perruinâd vuáđudiđ?

Sänilistoh já jienâpäädih

Kuldâliđ magareh säänih láá kuullâđ sierâ kieláid
jienâpaadij iššijn:

→ bit.ly/lukujengi-IS

Hiärsku:

- hersko (tavesämikielâ)
- hä'rčč (nuorttâlâškielâ)
- herkku (suomâkielâ)
- delikatess (ruotâkielâ)

Hävski:

- somà (tavesämikielâ)
- hää'sk (nuorttâlâškielâ)
- hauskaa (suomâkielâ)
- roligt (ruotâkielâ)

Palhâšume:

- bálkkašupmi (tavesämikielâ)
- cistt (nuorttâlâškielâ)
- palkinto (suomâkielâ)
- pris (ruotâkielâ)

Uággum:

- oaggun (tavesämikielâ)
- vuággmõš (nuorttâlâškielâ)
- onginta (suomâkielâ)
- mete (ruotâkielâ)

Moona tiervân, forgâ uáinip!:

- Mana dearvan fargga oaidnalit! (tavesämikielâ)
- Tiõrv, sõrgg vueil'nnepp! (nuorttâlâškielâ)
- Heippa, pian nähdään! (suomâkielâ)
- Hej då, vi ses snart! (ruotâkielâ)